dat men deze geloovigen tot op Christus' komst zich dacht in de *hel* en deze hel zich voorstelde als een plaats, waar alle afgestorven zielen, zoowel goeden als slechten, rechtvaardigen als goddeloozen, moesten heengaan.

Om deze voorstelling, die zoo lijnrecht tegen de Schrift indruischt, te begrijpen, moet er op gelet worden, welke denkbeelden de heidenwereld, waarin de Christelijke Kerk optrad, zich gevormd had omtrent het leven na den dood. De gedachte heerschte hier algemeen, dat alle afgestorven zielen gingen naar de onderwereld, het schimmenrijk, waar Hades, de god der onderwereld, over hen heerschappij voerde. Die onderwereld of dat schimmenrijk werd dan ook het *huis van Hades* of kortweg de Hades genoemd. Het was een donkere ruimte in het binnenste der aarde, waar geen zonnestraal binnendrong en waar een vreugdeloos bestaan door de schimmen werd geleid. In die onderwereld of Hades was er wel eenig verschil; degenen, die goddeloos hadden geleefd, daalden af naar den Tartarus, waar ze gepijnigd werden; de rechtvaardigen mochten vertoeven in de Elyseesche velden, terwijl voor degenen die noch rechtvaardig noch goddeloos geleefd hadden, de zoogenaamde Asphodelos weide, een tusschentoestand, bestemd was; maar streng doorgetrokken was deze scheiding toch niet. Want heel dit doodenrijk vormde één geheel, stond onder de heerschappij van één vorst, bevond zich op één plaats. De tegenstelling van een hemel daarboven, waar de zaligen heengaan, en de plaats der verdoemenis beneden, waar de goddeloozen gestraft worden, kenden de heidenen niet. In den hemel woonden alleen de goden, maar voor de zielen der afgestorvenen was daar geen plaats. Alle afgestorven zielen waren in den Hades, in de onderwereld, waaruit ze nooit meer werden verlost. Daar waren ze voor eeuwig opgesloten, want aan een opstanding uit de dooden geloofde men in de Grieksch-Romeinsche wereld niet.

Ook deze heidensche voorstelling heeft op de Christelijke Kerk wel grooten invloed uitgeoefend, waartoe niet weinig meewerkte dat de Grieksche overzetters van het Oude Testament het Hebreeuwsche woord Scheol of hel regelmatig door Hades hebben vertaald en de Apostelen ditzelfde woord uit het spraakgebruik hebben overgenomen. Welke zin en beteekenis aan dit woord in het Nieuwe Testament gehecht is, zullen we later zien; thans wijzen we hierop alleen, om duidelijk te maken, hoe het denkbeeld van zulk een Hades ook in de Christelijke Kerk ingang vinden kon. In dien Hades of onderwereld waren tot Christus' komst, zoo dacht men zich den toestand, alle afgestorven zielen, ook van de geloovigen des Ouden Verbonds, opgesloten. Ze toefden daar wel niet in den Tartarus, de eigenlijke plaats der pijniging, maar ze bevonden zich in den kerker des doods, ze leidden daar een vreugdeloos leven, ze waren verstoken van alle zaligheid, ze misten het zien van Gods aangezicht. De voorstelling van den limbus patrum, de voorburcht der hel, waar de oudvaders vertoefden, vormde zich zoo van zelf. Ook Christus' ziel zou na zijn sterven naar deze onderwereld, dit schimmenrijk, zijn afgedaald, en daar wel niet in de eigenlijke plaats der verdoemenis hebben vertoefd, maar toch in dezen limbus patrum, dit voorportaal der hel, zijn geweest. Daar had Christus de grendelen van dezen kerker stuk gebroken, den Satan zijn prooi ontrukt, en de geloovigen des Ouden Verbonds waren nu eerst, door Christus' komst, verlost en naar den hemel overgebracht. Zoo vermengde zich de heidensche voorstelling van den Hades met het Christelijk denken. Tot op Christus' komst was de Hades de verblijfplaats van alle gestorven zielen; dat was de oude heidensche idee. Maar waar het heidendom van geen ontkoming en verlossing uit dien kerker wist, lag daarin de heerlijke triomf van Christus, dat hij door in dien Hades af te dalen, de geloovigen des Ouden Verbonds uit den kerker had verlost.

Ook hier laat de nawerking van deze heidensche idee zich nog 't best naspeuren in de apocriefe Evangelien. In het zoogenaamde Evangelie van Nicodemus, dat op de ontwikkeling van het dogma van Christus' hellevaart zoo grooten invloed heeft uitgeoefend, is de Hades niet een toestand of verblijf, maar een werkelijke *persoon*, de „vorst der duisternis", die geheel zelfstandig naast Satan optreedt en onder wiens macht de afgestorven zielen staan. Dezelfde bijnamen, waarmede de Grieksche mythologie den Hades aanduidde, n.l. de Alverslinder, en de Onverzadelijke, werden in dat Evangelie ook aan dezen Hades toegekend. Niet Satan, maar deze Hades heeft het „geweld des doods" en de strijd van Christus geldt evenzeer dezen Hades, den vorst der onderwereld, als Satan, den vorst der duisternis. De heidensche idee van *Hades en zijn rijk* wordt dus letterlijk van de Grieksche mythologie overgenomen, maar in dat rijk wordt nu ook een plaats gegeven aan de Schriftuurlijke voorstelling van *Satan en de hel*. Treden beide, Hades en het doodenrijk, Satan en de hel, hier nog *naast elkander* op, straks wordt die voorstelling van Hades als de mythologische vorst der onderwereld door de Kerk verworpen; in zijn plaats blijft Satan nu alleen over als Koning van het doodenrijk, en dat *doodenrijk* zelf wordt nu de *hel*. Ook de geloovigen des Ouden Verbonds zijn daarom in de hel geweest en uit die hel eerst door Christus' komst verlost.

Hoe algemeen deze overtuiging in de oude Christelijke Kerk ook was, toch ontbreken de bewijzen niet, dat het Christelijk geloofsbesef aanvankelijk nog tegen dezen invloed der heidensche mythologie reageerde. Rufinus verstond het nedergedaald ter helle nog in den zin van begraven, neergedaald in het graf, en verklaart het daarom als gelijk van beteekenis met het geloofsartikel *begraven*. Waar begraven en nedergedaald ter helle aanvankelijk in de geloofsbelijdenissen elkaar afwisselen, legt dat getuigenis van Rufinus zeker veel gewicht in de schaal en toont het ook, hoe dit nedergedaald ter helle nog langen tijd verstaan werd als een *vernedering* en niet, gelijk Rome doet, met de opstanding, maar met het sterven van Christus in verband werd gebracht. En niet minder gewicht heeft het getuigenis van Augustinus, waarop men tot dusverre veel te weinig gelet heeft. Vooreerst weigert Augustinus zeer beslist het woord inferi of hel toe te passen op het doodenrijk in het algemeen, omdat dit in strijd is met de Heilige Schrift. Inferi of het beteekent volgens hem altoos de plaats der verdoemenis, waar de zondaren gepijnigd worden. Vandaar dat hij ernstige bezwaren heeft tegen de voorstelling, dat de geloovigen des Ouden Verbonds in deze hel zich zouden bevonden hebben, want de Schrift leert, zegt hij, dat ze in den schoot van Abraham waren en door een onoverkomelijke klove van de hel waren gescheiden. Abraham's schoot en de hel zijn bij hem twee onderscheiden plaatsen, want Abraham's schoot is een plaats van gelukzaligheid en de hel is een plaats van pijniging en smart. Christus' nederdaling ter helle heeft daarom met de verlossing dezer aartsvaders niets te maken, maar diende om zondaren, die rampzalig waren, te verlossen. Christus is daarom volgens hem werkelijk in de hel, de plaats der verdoemenis, afgedaald, en heeft daar vrijwillig in zooverre dat met zijn Godheid bestaanbaar was, de smarten der hel op zich genomen en daardoor verlossing te teweeg gebracht. Het *plaatsbekleedend* karakter van Christus' lijden en het *dragen der helsche smarten* treedt dus reeds bij Augustinus op den voorgrond, ook al vat hij de nederdaling ter helle nog in letterlijken zin op. Zoo worstelt Augustinus reeds tegen de destijds heerschende voorstelling, al stond hij anderzijds nog te veel onder haar invloed, om reeds tot een zuivere Schriftuurlijke opvatting te komen.

Vereenigingsleven.

Dr. SCHEURER'S HOSPITAAL.

In een van onze vorige artikelen maakten we er melding van, hoe voor zekeren arbeid van het christelijk initiatief de hulp ingeroepen werd van de zusters, die zoo uitnemend wel groote bedragen bijeen weten te brengen, eigenlijk zonder dat men er heel veel van merkt, in alle stilte.

Als bijzonder gelukkig voorbeeld van deze vrouwelijke werkzaamheid op het terrein van het christelijk vereenigingsleven mag zeker wel beschouwd worden de vereeniging „Dr. Scheurer's Hospitaal", waarop de zusters steeds met groote voldoening, maar ook met veel dankbaarheid zullen kunnen neerzien en waarop bij voortduring gewezen zal worden tegenover hen, die ongeloovig de schouders moehten ophalen, meenende, dat de zusters voor dezen arbeid niet geschikt zijn.

Ieder jaarverslag van die vereeniging legt trouwens getuigenis af van de volharding, waarmede de zusters zich aan dergelijke zaken, die de liefde van haar hart hebben, wijden. Geen verslapping, geen lusteloosheid, geen inzinking bemerkt men. Met denzelfden ijver gaan zij steeds voort, te arbeiden aan de taak, die ze eenmaal op zich genomen hebben.

Maar ieder jaarverslag ook van deze vereeniging — er zij herinnerd aan wat in het vorig artikel geschreven werd — is er het bewijs van, hoe het groote menigwerf klein aanvangt, hoeveel arbeid in den wijngaard des Heeren begint als een klein mosterdzaadje, om op den duur te worden tot den grooten boom, waarin de vogelen zich een nest maken.

In de *Kinderzendingbode* van Dec. 1908 vertelde Dr. Scheurer daar zelf dit van:

„De eerste apotheekkast was er een van petroleumkistjes getimmerd, de eerste operatiën zijn met een scheermes geschied, en met uitgekookt garen zijn vaak wonden genaaid.

„Thans is er een prachtige kast met overvloed van geneesmiddelen en een rijke verzameling van instrumenten.

„Het eerste hospitaal was een klein kamertje met een kribje van 25 cent en een matje van 12½ cent.

„Thans is er een groot hospitaal met plaats voor 130 patienten, met 2 geneesheeren en veel verplegend personeel.

„Het eerste patientje in het hospitaal was een meisje met een zeer verwaarloosde wond aan het hoofdje, zoodat de toestand bijna hopeloos was, maar God de Heere gaf beterschap.

„Een jongen, die met twee makkers op een avond aan het hospitaal geneeskundige hulp kwam inroepen, is nu een der beste leerlingen van de Keucheniusschool.

„Een knaap uit Solo, die tegen den wil van zijn vader, die Santri of Mohammedaansch priester was, de koempoellan (d.i. de godsdienstoefening) te Djocja bijwoonde, werd niet alleen zelf bekeerd christenonderwijzer, maar is ook het middel geweest, dat zijn ouders tot Christus kwamen en nu leden zijn der kerk van Djocja".

En als wij dan nu ons hospitaal zien, zoo voegt de verslaggeefster er aan toe, dan klimt een toon van dank uit het diepst onzer ziel tot Hem, die onzen weg zóó voorspoedig maakte, en die kracht en ijver wilde schenken aan allen die daar ginds arbeiden; die ook aan de Javanen deze beloften vervullen wil: „Het volk, dat in duisternis wandelt, zal een groot licht zien; degenen, die wonen in het land van de schaduw des doods, over dezelven zal een licht schijnen."

Bijzonder geschikt om de belangstelling in den arbeid van de vereeniging en het hospitaal hetwelk zij steunt, te verlevendigen, — er werd in deze rubriek reeds meer op gewezen, maar het kan geen kwaad, zulks nogmaals te doen —, zijn wel de lichtbeeldenavonden, die georganiseerd kunnen worden met behulp van de lantaarnplaten met bijbehoorenden tekst, welke het bestuur gaarne ter beschikking stelt. Men wende zich hieromtrent tot Mevrouw Van Eeghen—Van Marle (tot December: Huize Middum, Aerdenhout bij Haarlem, daarna: Willemsparkweg 205, Amsterdam).

Zelve hadden we eenmaal het genoegen, een verklaring der platen uit Dr. Scheurer's mond te hooren, maar dat is den belangstellenden in slechts weinig plaatsen beschoren, en ook zonder dat doet een voorstelling haar nut.

Wat overigens Dr. Scheurer betreft, deze ijverige en trouwe arbeider in den wijngaard zijns Heeren, die gelukkig in gezondheid en krachten gestadig vooruitgaat, blijft steeds met groote liefde aan het Petronella-Hospitaal verbonden. Hoe weldadig doen zijn opgewektheid en optimisme aan, als men hem hoort spreken over den arbeid op Java. Nog onlangs trad hij op een onzer zendingsdagen op met Ds. Zwaan, die ook hier te lande vertoeft. Een der andere sprekers, nadat zij gesproken hadden optredende, wees er op, hoezeer het geheele optreden van deze beide missionairs getuigde van het optimisme des geloofs, dat het kenmerk van alle ware zendelingen is.

Dat blijde geloofsoptimisme spreekt ook uit het geheele jaarverslag, dat met warmte ter lezing aanbevolen dient te worden. Het bevat belangrijke brieven en artikelen, welke velen met groote belangstelling zullen lezen.

Hier halen we er slechts deze weinige regelen uit aan, die eindigen met een wensch, waarmee alle zendingsvrienden wel van harte zullen instemmen:

„De Heere heeft ons grootelijks gezegend in het jaar dat achter ons ligt, en wij hebben veel stof om Zijnen Naam te danken. Zijne hand bewaarde genadiglijk allen die arbeiden in ons ziekenhuis; er behoeft geen ernstige ongesteldheid vermeld te worden.

„Behalve dat een der helpers en een verpleegster ons verlieten, is er dit jaar geen verandering in het personeel gekomen; alles bleef bij het oude, alleen de patiënten wisselden: zieken kwamen, en zij die genezen werden verklaard, keerden weer huiswaarts.

„Wij hopen, dat velen hunner een blijvenden zegen medenamen voor hun hart, doordat zij de doodelijke krankheid hunner zielen hebben leeren kennen, en ook den weg tot Hem die allen toeroept: „Ik ben de Heere, uw Heelmeester." Mogen zij, terugkomende in hun kring, hun familie en vrienden verhaald hebben, wat groote dingen de Heere hun gedaan heeft."

Uit de Pers.

De zonen van Ds. Gispen hebben wèl gedaan met enkele persoonlijke herinneringen aan het ziek- en sterfbed van hun vader aan de pers af te staan.

We nemen dit schrijven gaarne uit de *Amsterdamsche Kerkbode* over:

Een laatste woord.

Veel heeft onse geliefde vader geleden door de gedachte, dat het hem niet zou vergund worden een afscheidswoord tot de gemeente te richten. Hoe sterk was zijn wensch, nog éénmaal den kansel te mogen beklimmen en voor de laatste maal het woord Gods te verkondigen als woord van scheiden, een slotwoord om zijnen arbeid te eindigen met eene laatste prediking van het Evangelie van Jezus Christus. Het heeft den Heere niet behaagd dezen wensch van zijnen dienstknecht te vervullen, ongetwijfeld om redenen, die wijs en tot zijne verheerlijking zijn. Toch weten we wat de korte inhoud, de strekking van deze laatste prediking zoude geweest zijn. In een brief aan eene dame te Amsterdam gericht, door onzen vader van zijn krankbed gedicteerd op Woensdagavond 25 Aug. j.l., komt dit laatste woord voor. In dezen brief liet onze vader antwoorden: »*En als men mij vroeg: wat wilt ge nu het liefst? dan zou ik antwoorden: niets te willen dan één wil, om dit de gemeente nog persoonlijk te mogen zeggen*". Hetgeen dan volgt in dezen brief is dus het laatste woord, dat onze vader zoo gaarne persoonlijk nog tot de gemeente had willen spreken.

»*Ik heb van hindsaf de begeerte gehad om Evangeliedienaar te mogen zijn. Op 17 Aug. j.l. heb ik den dag mogen beleven van mijne drie-en-vijftigjarige ambtsbediening. En nu zijn de twee stukken: het leven en de dood, de saamvatting en de grond van alles, wat wij weten. Dood en leven zijn de onafscheidelijke tegenstellingen, die in verband met zonde en genade alles beheerschen. Dit geloof aan elkander te geven, kunnen wij niet. Het eenige is, dat wij elkander toewenschen en toeroepen: gelooft in den Heere Jezus Christus, dan hebt ge het leven; want het leven is in Hem. Hij is de fontein des levens, de middeleter van het leven, de bewaarder van het leven; die in Hem gelooft, die heeft het eeuwige leven*'.

Zoo is dit dan het laatste woord, dat onze vader nog tot de gemeente had willen zeggen. Het is de saamvatting van geheel zijne prediking van den Christus, dien hij drieenvijftig jaar heeft mogen verkondigen als de weg, de waarheid en het leven.

Het zou niet naar de bedoeling en in den geest zijn van hem, wiens heengaan zulk eene ledige plaats in ons hart laat, indien wij veel van zijne krankheid en zijne laatste dagen op aarde publiek maakten. Toch meenen we te mogen voldoen aan den drang van velen, om iets daarvan aan zijne talloos vele vrienden en vriendinnen in en buiten Amsterdam mede te deelen.

Dat hij in lichamelijke kracht minder werd, heeft onze vader reeds lang bespeurd. In bovenbedoelden brief zegt hij zelf daarvan: »Sinds ruim twee jaren heb ik gevoeld, dat ik in kracht achteruitging; maar ik heb er mij met eenen vasten wil tegen verzet. Als ik bij zieken kwam hield ik mij goed om hen op te beuren, 12 Mei moest ik het opgeven....«

In eenen brief van Mei j.l., dus eenige dagen, voordat de eerste aanval van zijne ziekte hem overviel, schreef onze vader ons: »Voorts is het goede nieuws, dat ik het tot nog toe op de beenen heb kunnen houden. Met een beetje pijn en een beetje van dit en van dat gaat zoo de eene dag na den andere voorbij. De menschen merken er weinig van, omdat het mij in het preeken niet hindert; en wat men overigens doet, weten de menschen niet, omdat zij het niet zien. Het trappen klauteren is voor mij nu een zwaar werk; maar boven zijnde kan men weer eens uitblazen. En de avondvergaderingen doen ook niet weldadig aan, wijl er doorgaans een beetje meer wind en koude is, dan men wenschen zou. Evenwel, ik heb het grootste deel van mijn leven mijn lichaam niet gevoeld, wat pijn of ziekte betreft; en nu hoop ik ook, in stilheid te dragen, wat de kwade dagen brengen moeten, en gedachtig te zijn aan het woord uit Psalm 39, dat de kracht van den mensch vergaat en zijn glans verdwijnt gelijk schoonheid van een kleed, als Gods hand op den mensch rust omdat hij zijne (Gods) wet vergeet«. En dan moeten ook alle dingen samenloopen om ons neder te drukken. Zoolang ik echter nog preeken kan, heb ik nog lust en moed om te leven.«

De gemeente heeft van zijne toenemende verzwakking in zijne prediking niet veel kunnen bespeuren; zelfs niet in zijne laatste catechismusprediking in de Raamkerk op Zondagavond, 9 Mei, over de wederkomst van Christus om te oordeelen de levenden en de dooden; waarin hij met groote kracht opwekte tot de heiligmaking in de vreeze Gods. Maar zelfs het beklimmen van den kansel viel hem moeilijk. En reeds lang klaagde hij over pijnen, door hem van rheumatischen aard geacht.

Dinsdag 11 Mei was de laatste dag van zijnen arbeid in de gemeente. In het middaguur ging hij nog eenige kranken in zijn wijk bezoeken. Van zijne vermoeidheid rustte hij uit, om daarna in de Oude Kerk, niet wetend, dat het de laatste maal zou zijn, te prediken over »*Eli en zijne zonen*". De laatste zin van de korte schets der Bijbellezing, die we vonden, is: »Maar onder dit alles blijft: God is eene toevlucht voor de zijnen; hun sterkt', als zij door droefheid kwijnen. Amen". Den volgenden morgen werd onze vader bij het opstaan door eene duizeling overvallen, die het raadzaam maakte geneeskundige hulp in te roepen.

De voorgeschreven rust scheen metterdaad baat te zullen geven en het uitzicht te openen, dat hij spoedig weder, naar zijne innigste begeerte, zou kunnen prediken. Toch was de zwakte terstond bijzonder groot. Wie hem opmerkzaam gadesloeg, kon de vrees niet onderdrukken, dat het begin van het einde van zijnen arbeid gekomen was. Toen begonnen de benauwdheden te komen, de karakteristieke verschijnselen van zijne ziekte. Als een laatste middel om het lichaam te sterken tegen de dreigende algemeene verzwakking, ried de geneesheer aan te Apeldoorn in de heerlijke buitenlucht eenen nieuwen prikkel voor het organisme te zoeken. Het verblijf in dat lustoord bracht echter slechts teleurstelling. Een nieuwe aanval deed de zwakte nog toenemen. Hoe pijnlijk was deze teleurstelling voor onzen geliefde kranke en hoe zwaar te dragen.

Zonder de gedachte uit te spreken scheen hem de vrees te kwellen, niet weder in eigen huis te zullen kunnen komen. En niet dan met groote moeite had de terugkeer plaats en begon de laatste periode van zijne ziekte.

Telkens kwam de hoop weder in zijne ziel op, de hoop dat Gods weg nog zou zijn om hem op te richten en hem te vergunnen zijnen arbeid, althans in de prediking te hervatten. »De wetenschap is machtig, God is almachtig". Dat bleef in zijne ziel; maar toch ook de onderwerping aan Gods wil; en met kinderlijk geloovige berusting berustte hij in 's Heeren welbehagen. Het aanstaande scheiden teekende zich meer en meer voor zijnen geest af. Alle beschikkingen voor zijne begrafenis nam hij zelf. Het smartelijke in zijn lijden werd de verwarring van gedachten, waarin de rijkdom van fantasie en de schat van herinneringen steeds nieuwe stof gaf voor zijn voortdurend spreken. Nu en dan brak tot onze onuitsprekelijke blijdschap een helder oogenblik aan. Het was dan een aandoenlijk, rijk genot hem te hooren spreken van zijne vaste en eenige hope op Christus Jezus. Steeds was het, gelijk hij zeide, het *waarom* en het *hoe* van *zijne* verlossing. »Mijn grond is slechts vrije genade, door het eeuwig welbehagen." En dan alleen door Christus. »Alles, alles vrede, vrede door het bloed des kruises". Op den voorlaatsten avond zijns levens, na twee aanvallen van bewusteloosheid, waarin we niets anders dan het sterven zelf meenden te zien, was zijn ziel vervuld met de toekomende heerlijkheid, en hoorden we hem fluisteren van een eeuwige wereld zonder zonde, waarin God alles in allen is, en wij aanbidden, ziende het aangezicht Gods en der engelen". Voor den dood zelf was hij niet bevreesd, maar wel voor het sterven in al zijne verschijnselen. Hij had met zijn diep gevoelend hart het leven doorleefd in zijne diepten. Niet minder gevoelde hij al wat in het sterven als eene losmaking van ziel en lichaam gelegen is. Het was een zuchten, »beerwaard zijnde, nademaal wij niet willen ontkleed maar overkleed worden, opdat het sterfelijke van het leven verslonden worde". Toen eindelijk de laatste morgen aanbrak, heeft hij met bewustrijn, ofschoon slechts weinig uitend, al de momenten van het sterven doorstaan. De Heere was hem nabij. Nog tweemaal fluisterde hij een zacht maar duidelijk »ja", als we hem vroegen, of hij nu naar boven, naar het huis des Vaders henen ging. Wij hoorden van zijne stervende lippen nog: »Ik heb gedaan"; en een oogenblik daarna: »Ik zal zijn Naam...." En toen ging zijne hand omhoog, naar boven, naar den hemel wijzend.

Nog een enkel oogenblik — en de doodskleur overtoog met witte bleekheid zijn gelaat — en zacht ging zijn adem uit.

Onze lieve moeder werd gesterkt, om met eigen hand zijne oogen te sluiten.

Onze smart is groot. Onze troost is rijk.

Zwolle. W. H. GISPEN.
Barneveld. J. GISPEN.

Officieele Berichten.

De classis Deventer heeft in hare vergadering van 13 October 1909 peremptoir onderzocht den Eerw. Heer N. J. Trenning, beroepen predikant te Oist, en, na gunstig advies van de deputaten naar art. 49 K. O., met algemeene stemmen toegelaten tot de Bediening des Woords en der Sacramenten in de Geref. kerken.

Namens de classis:

H. DE BRUIJN, *h. t. scriba.*

Buitenland

Duitschland. — Heeft de Broedergemeente het Evangelie van Jezus Christus losgelaten?

Het was te denken dat uit den kring der Broedergemeente eene poging zou gewaagd worden om het te laten voorkomen, dat zij door de genomen besluiten op hare jongste algemeene Synode het Evangelie van Christus niet ver loochende. Een inzender in de *Allgem. Ev. Luth. Kztg.* heeft dan ook getracht aan te toonen, dat de Broedergemeente op haar vroeger ingenomen standpunt is blijven staan, wijl zij op de Synode het oude Evangelie met blijdschap beleden heeft en ook de grondstellingen van hare kerkenordening niet heeft veranderd, trots het verschillend theologisch standpunt dat hare leden innamen. Men maakte er geen geheim van, dat men op verschillend stand punt stond, maar toch beleed men gemeenschappelijk het „zaligmakend Evangelie".

De schrijver in de *Allgem. Ev. Luth. Kztg.* beweert voorts, dat de uiterste partijen in de kerkelijke wereld het eigenaardige standpunt dat de Broedergemeente inneemt, nooit hebben kunnen verstaan. De streng confessioneele orthodoxie heeft voor het streven van Zinzendorf en zijn broeders van oudsher weinig gevoeld; zij heeft hen veel meer hevig bestreden (men denke aan de verbanning van Zinzendorf uit Saksen). Ofschoon de broedergemeente in het vervolg, onder den invloed van Spangenberg, de aanstootgevende overdrijvingen van Zinzendorf meed, heeft zij toch nooit de confessioneele leerwet als zoodanig voorgestaan. En wanneer de Broedergemeente ten tijde van het Rationalisme onvergankelijke lauweren geoogst heeft door het vasthouden van het geloof aan den Bijbel, zoo heeft zij dit niet gedaan, doordat zij optrad voor het streng confessioneele Lutherdom en zijn dogmatisch vastleggen der Bijbelsche waarheden, maar alleen wijl zij aan hare oude Hernhuttersche grondstellingen getrouw bleef. Volgens deze legden de broeders onder Lutherschen en Gereformeerden, onder confessioneelen, rationalisten en piëtisten den nadruk op persoonlijke vroombeid des harten, voor het eenvoudige „Christendom des harten" van zonde en genade pleitend, als datgene waarop het in leven en in sterven voornamelijk aankomt. Waar de broeders daarmede instemming vonden, reikten zij de broederhand.

Op dit door de vaderen ingenomen standpunt zoekt de Broedergemeente zich ook nog heden ten dage te handhaven, trots de ook in haar kring zich voordoende moeilijkheid, om het daarover geheel eens te worden, wat tot het wezen van het eenvoudige zaligmakende geloof en wat slechts tot zijne formuleering tot een leerwet behoort. Dat de broedergemeente met deze moeilijkheid te doen heeft, gelijk de geheele Evangelische Kerk dezer dagen, is geen bewijs van afval van het geloof. De grondslag „alleen uit genade, alleen door het geloof", is door de Broedergemeente nog niet prijsgegeven.

Deze schrijver uit de Broedergemeente is dus van oordeel, dat de streng confessioneele orthodoxie, die ook vroeger graaf Zinzendorf vervolgd heeft, de bestaande theologische partijen in de Broedergemeente niet kan verstaan. De Broedergemeente heeft toch te allen tijde niet een „confessioneele leerwet", maar een „Christendom des harten van zonde en genade" voorgestaan.

Wij wenschen hierover niet veel te zeggen. Te allen tijde werd hun die er op aandrongen, dat men den Christus naar de Schriften zou belijden, verweten, dat zij verstandsmenschen zijn, die geen besef hebben van een Christendom des harten.

Tot bewijs echter dat de Synode der Broedergemeente feitelijk het Evangelie heeft prijsgegeven, diene het volgende.

In 1906 gaf de toenmalige director van het Theologisch Seminarie der Broedergemeente te Gnadenfeld, Paul Kölbing, een boek in het licht, getiteld: „De geestelijke inwerking van den persoon van Jezus op Paulus". In dit geschrift wordt op een manier die kwetsend is voor het Christelijk gevoel en in tegenspraak met de grondstellingen der Herrnhutters, de persoon van Jezus van zijn Goddelijke verhevenheid ontdaan en als een homogene grootheid naast Paulus geplaatst.

Men begrijpt dat deze pennevrucht van Kölbing vooral in de Broedergemeente groot opzien verwekte. Daardoor kwamen er op de Synode dier gemeente van 1908 verschillende voorstellen, om het Theologisch Seminarie in zijn tegenwoordigen vorm op te heffen en de predikanten te verplichten zich aan de belijdenis te houden. Op die Synode kwam het aan den dag hoe de toestand der Herrnhuttersche gemeenten was. Toen de Opstanding van Christus ter sprake kwam, zeiden de modernen, dat het Hoe? der opstanding onzeker was; „op grond van de bronnen kan voor de theologen het ledige graf des Heeren tot een open vraagstuk worden." En toen de vraag gesteld werd: „wat dunkt u van den Christus?" antwoordde de nieuwe director van het Seminarium, Roy, dat het verkeerd zijn zou deze vraag tot een schibboleth te maken. De eerste vraag was volgens den director niet: wat denkt gij over Christus?" maar: „Hebt gij den Heiland lief?" De ontroering die deze onthullingen in de vergadering brachten, sprak men uit in de verklaring die aan het eind der samenkomst werd aangenomen, waarin men uitsprak dat de toestand hoogst ernstig was, dat men in den allerdiepsten nood verkeerde, wijl in de Broedergemeente verschillende beschouwingen gevonden werden, waaromtrent men op dat oogenblik niet tot overeenstemming komen kon. Eenige afdoende menschelijke hulp in dezen nood was er op dat tijdstip niet te vinden. De Synode meende, dat bij dien ernstigen toestand geen andere hulp te verwachten was dan van den Heere, waarom zij de gemeente om hare voorbede vroeg. Hoe vroom deze verklaring ook klonk, zij bewees, dat de Broedergemeente geen kracht meer bezat, de vlieg die de zalf dreigde stinkend te maken, weg te doen; zelfs was er geen kracht tot een energiek protest. Maar men erkende dat men voor een moeilijke crisis stond en men gevoelde daarover droefheid.

Maar daarvan is thans niets meer te vinden. Dit jaar deed de algemeene Synode de machtspreuk hooren, dat de dingen waarover men in geschil was, slechts theologische verschillen waren; het waren verschillende beschouwingen die ons als straalbrekingen van het eene licht der openbaring Gods in Christus niet moeten beangstigen. De vragen „wat dunkt u van den Christus?" en „is de Christus waarlijk lichamelijk uit het graf verrezen?", kan men dus op de manier der modernen beantwoorden en daarbij toch op het fundament van het Christelijk geloof blijven staan! Zoo oordeelde de jongste Synode der Broedergemeente. Is het te verwonderen, dat men de Broedergemeente gaat vergelijken met een lamp die uit gebrek aan olie van lieverlede uitgaat?

Gemengd Nieuws.

De gevolgen van het moderne standpunt, dat de kerk der Hernnhuttersin de laatste jaren ingenomen heeft, blijven niet uit: doordat de gaven minder rijkelijk gaan vloeien, is zij genoodzaakt haar zendingsarbeid in te krimpen. Op de algemeene synode der Broedergemeente moest men besluiten de uitgaven met ƒ 90.000 tot ƒ 120,000 te verminderen. Deze vergadering sprak wel uit, dat zij er niet aan dacht een geheel zendingsveld op te geven, daar op dit oogenblik ook geen enkele kerk of vereeniging tot het drijven van zending, in staat is het over te nemen. Wel wil men de uitgaven op het oude zendingsterrein zooveel mogelijk beperken, zal men op de nieuwe terreinen een wijze terughouding in toepassing brengen, en denkt men zooveel mogelijk in het vaderland te bezuinigen. Wanneer de maatschappelijke en staatkundige toestanden in Nicaragua niet verbeteren, wil de Broedergemeente daar van lieverlede het zendingswerk opgeven. Nicaragua is eene kleine republiek in Centraal-Amerika. Het is duidelijk dat de sympathie voor de Broedergemeente sterk aan het verminderen is. Mocht, doordat het blijkt dat de geloovigen zich beginnen terug te trekken in het steunen van den arbeid der Broedergemeente, deze zich van de doling haars weegs bekeeren!

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BERGOPWAARTS.

V.

VERBETERING.

Nog geen drie maanden waren verloopen sinds Karel de studie had hervat, of het bleek dat Dr. Rottmann juist had gezien.

Tot nog toe had onze Karel zich met bloemen en planten bezig gehouden louter voor zijn genoegen en uit liefhebberij, nu echter zou dat anders worden.

Meer dan één lezer zal weten dat men de planten in soorten en klassen verdeelt, evengoed als b. v. de dieren. Ieder weet dat een schelvisch meer op een kabeljauw lijkt dan op een gouden tor, en een leeuwrik meer heeft van een mensch dan van een olifant. Zoo ook is duidelijk dat een tulp en een lelie meer gelijkenis met elkaar hebben dan met een roos; dat een appelboom en een pereboom nu niet bijzonder veel gelijken op een palm, enz.

Kortom er zijn soorten die elk haar kenmerken hebben. Zelfs kent men verschillende stelsels waarnaar de planten worden ingedeeld. Elke plantkundige moet daarvan weten, anders zou hij in zijn vak weinig uitrichten. En daartoe is weer noodig, dat hij zooveel mogelijk weet van de saamstelling, den bouw der plant, van meeldraden en stampers, van bladschermen en bladsoorten, en zoo meer.

Aan de studie van dat al nu begon onze Karel ten huize en onder leiding van den vriendelijken geneesheer. Reeds binnen den tijd boven vermeld kon de Dr. aan vader schrijven, dat alles voortreffelijk ging, wat met niet geringe blijdschap werd vernomen. En toen dominee zich zooveel hij kon zelf op de hoogte van alles had gesteld, werd besloten dat Karel bij de dokter vooreerst zou inwonen, waar noch meester noch leerling iets tegen hadden.